Cuprins

CUVÂNT-ÎNAINTE LA EDIȚIA A II-A 17

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI REVIZUITE 19

TABEL DE CORESPONDENȚĂ A TEXTELOR ANALIZATE ÎN LUCRARE 21

CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE PRIVIND TEORIA CONȚINUTULUI INFRACȚIUNII 29
1. Infracțiunea și conținutul infracțiunii 29
1.1. Conceptul de conținut generic obiectiv al infracțiunii 29
1.2. Teorii cu privire la structura conținutului de infracțiune 33
1.3. Concepția doctrinei penale române cu privire la conținutul de incriminare 39
1.4. Noțiunile de act constitutiv al infracțiunii și de termeni ai infracțiunii 49
1.5. Concepția doctrinei penale italiene asupra conținutului infracțiunii 52
1.6. Concepția doctrinei penale franceze cu privire la conținutul infracțiunii 53
1.7. Concepția doctrinei penale germane referitoare la conținutul infracțiunii 54
2. Latura obiectivă a conținutului constitutiv al infracțiunii și elementele ei componente 56
2.1. Latura obiectivă a conținutului constitutiv al infracțiunii 56
2.2. Distincția dintre noțiunile de acțiune, act și faptă 60
3. Elementul material al laturii obiective 63
3.1. Elementele laturii obiective 63
3.2. Definirea noțiunilor de acțiune și inacțiune 66
3.2.1. Acțiunea 66
3.2.2. Inacțiunea 71
3.3. Opinii exprimate în doctrina penală română în legătură cu inacțiunea 71

3.4. Condiţiile inacţiunii, ca element material al laturii obiective 75
3.5. Concepţia doctrinei penale franceze asupra omisiunii 77
3.6. Concepţia doctrinei penale spaniole cu privire la omisiune..... 78
3.7. Concepţia doctrinei penale germane referitoare la omisiune..... 79
3.8. Concepţia doctrinei penale italiene în privinţa omisiunii 79
3.9. Concepţia doctrinei penale engleze cu privire la omisiune..... 80

CAPITOLUL II. SĂVÂRŞIREA INFRACŢIUNII COMISIVE PRIN OMISIUNE (ART. 17 C. PEN.) 81
1. Premisele reglementării 81
1.1. Situaţia anterioară datei de 1 februarie 2014 81
1.2. Raţiunea consacrării exprese..... 82
2. Textul legal şi natura juridică a clauzei de echivalare..... 82
3. Domeniul de aplicare..... 84
3.1. Infracţiuni comisive care presupun producerea unui rezultat..... 84
3.3. Infracţiunile cu conţinuturi alternative 85
4. Condiţiile de tipicitate..... 85
4.1. Situaţia premisă: poziţia de garant 85
4.2. Obligaţia legală..... 86
4.3. Obligaţia contractuală 87
4.4. Ingerinţa periculoasă 87
4.5. Capacitatea concretă de a acţiona..... 88
4.6. Echivalenţa omisiunii cu acţiunea – cerinţa nescrisă..... 89
5. Imputarea obiectivă a rezultatului 89
6. Latura subiectivă..... 90
7. Formele infracţiunii..... 90
8. Participaţia penală..... 91
9. Subiectul activ..... 92
10. Raportul dintre art. 17 C. pen. şi incriminările omisive speciale 92
11. Comisiunea prin omisiune şi principiul legalităţii incriminării. Probleme rămase deschise 93
12. Concluzii 93

CAPITOLUL III. OMISIUNEA PROPRIE 95
1. Omisiunea propriu-zisă și izvoarele obligației de a acționa 95
1.1. Premisele incriminării omisiunii proprii 95
1.2. Justificarea incriminării omisiunii 98
1.3. Evoluția gândirii juridice cu privire la incriminarea omisiunii 101
1.4. Izvoarele obligației de a acționa 106
1.4.1. Izvoarele obligației de a acționa în concepția doctrinei penale române 107
1.4.1 bis. Obligația contractuală ca izvor al obligației de a acționa 116
1.4.2. Caracterul normelor penale care generează obligația de a acționa 116
1.4.3. Punctul de vedere al instanțelor penale române cu privire la obligația de a acționa 118
1.4.4. Concepția doctrinei penale engleze referitoare la izvoarele obligației de a interveni 122
1.4.5. Concepția doctrinei penale americane cu privire la geneza obligației de a acționa 126
1.4.6. Punctul de vedere al instanțelor americane referitor la omisiune 128
1.5. Morala – izvor al obligației de a acționa 132
1.6. Consecințele incriminării omisiunii proprii 137
2. Caracterele faptei omisive 137
2.1. Caracterul ilicit al faptei omisive 138
2.2. Tipicitatea faptei omisive 140
2.2.1. Concepția doctrinei penale europene cu privire la tipicitate 141
2.2.2. Concepția doctrinei penale române despre tipicitate 144
2.3. Antijuridicitatea faptei omisive 149
2.3.1. Concepția doctrinei penale europene cu privire la antijuridicitate 150
2.3.2. Raportul dintre antijuridicitate și tipicitate 153
2.3.3. Concepția doctrinei penale române cu privire la antijuridicitate 153
2.3.4. Antijuridicitatea faptei omisive 154
3. Fazele infracțiunii omisive proprii 155

3.1. Actele preparatorii în cazul infracţiunii omisive proprii şi tratamentul lor juridic 155
3.1.1. Actul preparator al infracţiunii omisive proprii 155
3.1.2. Sancţionarea actelor preparatorii ale infracţiunii omisive proprii 155
3.2. Tentativa în cazul infracţiunii omisive proprii şi sancţionarea acesteia 156
3.2.1. Tentativa la infracţiunile omisive proprii.....156
3.2.2. Sancţionarea tentativei 159
3.2.3. Concepţia privind tentativa la infracţiunile omisive în dreptul comparat..... 160
3.2.4. Concepţia doctrinei penale române cu privire la tentativa la infracţiunile omisive proprii 166
3.2.5. Problema tentativei în cazul infracţiunilor continue omisive.....167
3.3. Consumarea şi epuizarea infracţiunii omisive proprii 167
3.3.1. Consumarea infracţiunii omisive proprii 167
3.3.2. Teorii privind momentul consumării infracţiunilor omisive proprii 171
3.3.3. Epuizarea infracţiunii omisive proprii 173
3.3.4. Cauze de întrerupere a infracţiunii continue omisive.....179
3.4. Caracterul continuu al faptei omisive 181
3.4.1. Conceptul de infracţiune continuă în doctrina română.....182
3.4.2. Momentul consumativ şi momentul epuizării infracţiunii continue 183
3.4.3. Structura infracţiunii omisive continue 185
3.4.4. Elementul material al infracţiunii continue.....187
3.4.5. Categorii de infracţiuni continue..... 189
3.4.6. Concepţia doctrinei penale române asupra caracterului continuu al infracţiunii omisive 195
4. Formele vinovăţiei în cazul omisiunii proprii 199
4.1. Structura elementului subiectiv în cazul faptei omisive 199
4.1.1. Factorul volitiv al vinovăţiei 199
4.2. Elemente specifice ale factorului intelectiv în cazul faptei omisive 201

4.3. Concepția legii penale române cu privire la elementul subiectiv al omisiunii 202
4.4. Doctrina română de drept penal cu privire la elementul subiectiv al omisiunii 203
4.5. Concepția dreptului comparat cu privire la elementul subiectiv al infracțiunii omisive 205
4.6. Legea penală română și formele vinovăției în cazul omisiunii 206
4.7. Particularități ale formelor vinovăției în cazul infracțiunilor omisive proprii 212
4.8. Praeterintenția în cazul faptei omisive proprii 216
4.9. Intenția repentină și intenția premeditată în cazul faptei omisive 218
5. Subiectul activ și participația penală în cazul infracțiunilor omisive proprii 220
5.1. Subiectul activ al infracțiunii omisive proprii 220
5.2. Subiectul activ special al unor infracțiuni omisive proprii 221
5.3. Participația penală la infracțiunile omisive proprii 224
5.4. Instigarea și complicitatea la infracțiunile omisive proprii 227
5.5. Complicitatea negativă la infracțiunile omisive 228
5.6. Complicitatea prin omisiune 235
6. Urmarea imediată a omisiunii proprii 236
6.1. Urmarea imediată – rezultat material sau stare de pericol 237
6.2. Urmarea imediată a infracțiunii omisive proprii 239
6.3. Valorile sociale ocrotite prin incriminarea infracțiunilor omisive proprii 241
7. Legătura de cauzalitate în cazul omisiunii proprii 244
7.1. Caracterul cauzal al omisiunii 244
7.2. Teorii cu privire la caracterul cauzal al omisiunii în doctrina penală europeană 244
7.2 bis. De la cauzalitatea omisiunii la imputarea obiectivă a rezultatului 260
7.3. Teorii privind caracterul cauzal al omisiunii în doctrina penală română 261
7.4. Particularități ale metodologiei de determinare a raportului de cauzalitate în cazul infracțiunilor omisive 268

7.5. Problema raportului cauzal în cazul infracţiunilor de pericol 269
7.6. Raportul de cauzalitate în cazul infracţiunilor omisive de pericol 271
7.7. Raportul de cauzalitate în cazul infracţiunilor omisive materiale sau de rezultat 272
7.8. Raportul de cauzalitate al omisiunii în practica instanţelor judecătoreşti 273

CAPITOLUL IV. INFRACŢIUNEA OMISIVĂ IMPROPRIE (OMISIUNEA PRIN COMISIUNE) 277
1. Conceptul de infracţiune omisivă improprie (infracţiuni omisive cu conţinut alternativ) 277
2. Tentativa şi consumarea infracţiunilor omisive improprii 280
3. Forma de vinovăţie cu care se comit infracţiunile omisive improprii 280
4. Subiectul infracţiunilor omisive improprii 281
5. Infracţiuni omisive improprii în legea penală română şi conţinutul lor constitutiv 282
5 bis. Obiecţia de legalitate şi confirmarea ei prin jurisprudenţa Curţii Constituţionale 294
6. Punctul de vedere al instanţelor judecătoreşti cu privire la infracţiunile omisive improprii 296

CAPITOLUL V. OMISIUNEA IMPROPRIE (INFRACŢIUNEA COMISIVĂ SĂVÂRŞITĂ PRIN OMISIUNE) 297
1. Noţiunea de comisiune prin omisiune. Fundamentul răspunderii pentru omisiunea improprie 297
1.1. Preceptul normei de incriminare a comisiunii prin omisiune 297
1.2. Conceptul de comisiune prin omisiune în dreptul comparat 300
1.2.1. Reglementarea omisiunii improprii în legislaţia spaniolă şi concepţia doctrinei penale spaniole cu privire la omisiunea improprie 301
1.2.1.1. Reglementarea omisiunii improprii în legislaţia spaniolă 301

1.2.1.2. Concepţia doctrinei penale spaniole cu privire la omisiunea improprie 305
1.2.2. Reglementarea comisiunii prin omisiune în legea penală italiană şi concepţia doctrinei penale italiene cu privire la omisiunea improprie 326
1.2.2.1. Reglementarea comisiunii prin omisiune în legea penală italiană 326
1.2.2.2. Concepţia doctrinei penale italiene cu privire la omisiunea improprie 326
1.2.3. Comisiunea prin omisiune în legea penală greacă 330
1.2.4. Reglementarea comisiunii prin omisiune în sistemul penal elveţian 331
1.2.5. Conceptul de comisiune prin omisiune în sistemul de common law şi în sistemul juridic american 333
1.2.5.1. Conceptul de comisiune prin omisiune în sistemul de common law 333
1.2.5.2. Conceptul de comisiune prin omisiune în sistemul juridic american 336
1.2.6. Reglementarea omisiunii improprii în legislaţia germană şi concepţia doctrinei penale germane cu privire la omisiunea improprie 337
1.2.6.1. Reglementarea omisiunii improprii în legislaţia germană 337
1.2.6.2. Concepţia doctrinei penale germane cu privire la omisiunea improprie 339
1.2.8. Reglementarea omisiunii improprii în legea penală franceză, concepţia doctrinei penale şi jurisprudenţei franceze cu privire la omisiunea improprie 341
1.2.8.1. Reglementarea omisiunii improprii în legea penală franceză 341
1.2.8.2. Concepţia doctrinei penale franceze cu privire la omisiunea improprie 342
1.2.8.3. Poziţia jurisprudenţei franceze faţă de omisiunea improprie 347
1.2.9. Reglementarea comisiunii prin omisiune în legea penală română şi concepţia doctrinei penale române cu privire la comisiunea prin omisiune 350

1.2.9.1. Reglementarea comisiunii prin omisiune în legea penală română 350
1.2.9.2. Comisiunea prin omisiune în accepţiunea doctrinei penale române 363
2. Deosebiri dintre omisiunea proprie şi improprie 373
3. Concilierea comisiunii prin omisiune cu principiul legalităţii incriminării 376
4. Formele infracţiunii comisive săvârşite prin omisiune 379
4.1. Actele preparatorii la infracţiunile comisive săvârşite prin omisiune 379
4.2. Tentativa la infracţiunile comisive săvârşite prin omisiune 380
4.3. Punctul de vedere al dreptului comparat cu privire la tentativa la infracţiunile comisive prin omisiune 382
4.4. Delimitarea tentativei la o infracţiune comisivă prin omisiune de infracţiunea omisivă proprie consumată 382
4.5. Desistarea şi împiedicarea producerii rezultatului în cazul comisiunii prin omisiune 385
4.6. Consumarea şi epuizarea infracţiunii comisive prin omisiune 387
5. Urmarea imediată a omisiunii improprii 389
6. Legătura de cauzalitate în cazul infracţiunilor comisive prin omisiune 390
6.1. Stabilirea legăturii de cauzalitate în cazul infracţiunilor comisive săvârşite prin omisiune 390
6.2. Particularităţi ale modului de determinare a raportului în cazul infracţiunii comisive prin omisiune 391
7. Vinovăţia în cazul comisiunii prin omisiune 391
7.1. Formele vinovăţiei în cazul infracţiunilor comisive prin omisiune 391
7.2. Infracţiuni comisive prin omisiune săvârşite cu praeterintenţie 393
8. Subiectul infracţiunii comisive prin omisiune 393
8.1. Persoana fizică – subiect activ al omisiunii improprii 393
8.2. Săvârşirea infracţiunilor comisive prin omisiune de către persoana juridică 394
9. Participaţia penală la infracţiunile comisive prin omisiune 396

CAPITOLUL VI. UNITATEA DE INFRACȚIUNE ÎN CAZUL FAPTEI OMISIVE 398
1. Unitatea de infracțiune 398
2. Unitatea naturală de infracțiune 398
3. Unitatea legală de infracțiune 404
3.1. Infracțiunea săvârșită prin omisiune ca infracțiune continuată 404
3.2. Infracțiunile săvârșite prin omisiune ca infracțiuni complexe 409
3.3. Infracțiunile săvârșite prin omisiune și infracțiunea progresivă 412
3.4. Infracțiunile omisive și infracțiunea de obicei 414

CAPITOLUL VII. TEHNICI DE INCRIMINARE A INFRACȚIUNII SĂVÂRȘITE PRIN OMISIUNE (PROPRIE SAU IMPROPRIE) 416
1. Conținuturi deschise de infracțiune și conținuturi închise de infracțiune 416
1.1. Conținuturi deschise de incriminare 416
1.2. Conținuturi închise de incriminare 422
2. Conținuturi complete (integrale) și conținuturi incomplete (trunchiate) de infracțiune 424
2.1. Conținuturi complete de infracțiune 424
2.2. Conținuturi incomplete de infracțiune 426
3. Conținuturi simple și conținuturi complexe de infracțiune 427
3.1. Conținuturi simple de infracțiune 427
3.2. Conținuturi complexe de infracțiune 428
4. Modul de redare a lui *verbum regens* în norma de incriminare a infracțiunii comise prin omisiune 430
5. Problema legalității incriminării în cazul utilizării tehnicilor de incriminare prin norme incomplete 434
5 bis. Jurisprudența constituțională ulterioară anului 2013 privind normele de incriminare incomplete 437
6. Interpretarea normelor penale de incriminare a unor infracțiuni cu conținut incomplet de incriminare comise prin omisiune 439

7. Previzibilitatea şi accesibilitatea normei de incriminare a faptei omisive în viziunea Curţii Europene a Drepturilor Omului 446
8. Principiul neretroactivităţii legii penale şi fapta omisivă 451

CAPITOLUL VIII. PROBLEME PRIVIND APLICAREA LEGII PENALE ÎN TIMP ŞI SPAŢIU REFERITOARE LA FAPTA OMISIVĂ 456
1. Teorii privind determinarea aplicării legii penale în timp 456
2. Fapta omisivă şi conflictul în timp al legilor penale.....457
2.1. Legea aplicabilă infracţiunilor omisive pure.....459
2.2. Legea aplicabilă infracţiunilor comisive săvârşite prin omisiune 462
2.3. Legea aplicabilă infracţiunii omisive săvârşită prin comisiune.....463
3. Determinarea legii penale aplicabile infracţiunii omisive în alte situaţii.....465
4. Excepţii de la principiul activităţii legii penale 467
5. Viziunea dreptului comparat cu privire la momentul săvârşirii faptei omisive.....469
6. Fapta omisivă şi aplicarea legii penale în spaţiu 469
6.1. Teorii privind aplicarea legii penale în spaţiu.....470
6.2. Locul comiterii infracţiunilor săvârşite prin omisiune în accepţiunea legii penale române..... 473
6.3. Locul comiterii infracţiunilor săvârşite prin omisiune în accepţiunea dreptului comparat 474

CAPITOLUL IX. CAUZELE JUSTIFICATIVE ŞI CAUZELE DE NEIMPUTABILITATE ÎN CAZUL FAPTEI OMISIVE 475
1. Fapta omisivă – faptă tipică şi antijuridică 475
2. Cauzele justificative şi deosebirea dintre acestea şi alte cauze cu relevanţă penală.....478
3. Incidenţa cauzelor justificative şi a cauzelor de neimputabilitate asupra faptei omisive..... 481
3.1. Fapta omisivă şi legitima apărare 481
3.1.1. Concepţia Codului penal din 1969 şi a Codului penal în vigoare cu privire la legitima apărare..... 481
3.1.2. Omisiunea şi condiţiile legitimei apărări.....482

3.2. Fapta omisivă și starea de necesitate 487
3.2.1. Justificarea stării de necesitate 487
3.2.2. Concepția Codului penal din 1969 și a Codului penal în vigoare cu privire la starea de necesitate 488
3.2.3. Condițiile stării de necesitate și omisiunea 489
3.2.4. Efectele stării de necesitate asupra faptei omisive 490
3.3. Fapta omisivă – ordinul legii și comanda autorității legitime 492
3.3.1. Consacrarea legală și fundamentarea ordinului legii drept cauză justificativă 492
3.3.2. Persoana îndreptățită să invoce ordinul legii 496
3.4. Condițiile comenzii autorității legitime ca cauză justificativă 496
3.4.2. Incidența ordinului legii în materia faptelor omisive 497
3.5. Fapta omisivă și consimțământul victimei 498
3.5.1. Fundamentul cauzei justificative a consimțământului victimei 498
3.5.2. Condițiile cauzei justificative a consimțământului victimei 499
3.5.3. Omisiunea și consimțământul victimei 500
3.5.4. Consimțământul victimei în cazuri speciale 501
3.6. Fapta omisivă și constrângerea fizică 505
3.6.1. Justificarea și condițiile în care operează cauza de neimputabilitate a constrângerii fizice 505
3.6.2. Consecințele constrângerii fizice asupra faptei omisive 506
3.7. Fapta omisivă și constrângerea morală 507
3.7.1. Fundamentarea și condițiile constrângerii morale 507
3.7.2. Consecințele constrângerii morale asupra faptei omisive 508
3.8. Fapta omisivă și cazul fortuit 509
3.8.1. Caracterul și condițiile cazului fortuit 509
3.8.2. Consecințele cazului fortuit asupra faptei omisive 511
3.9. Fapta omisivă și eroarea de fapt 512
3.9.1. Conceptul de eroare în dreptul penal 512
3.9.2. Condițiile erorii și efectele ei asupra faptei ilicite 514
3.9.3. Incidența erorii asupra faptei omisive 515

3.9.4. Eroarea asupra normei extrapenale care completează o normă penală divizată 517
3.10. Fapta omisivă şi excesul neimputabil 520
3.11. Conflictul de obligaţii 520

CAPITOLUL X. CAUZE SPECIALE DE IMPUNITATE, CAUZE DE ATENUARE ŞI DE AGRAVARE A RĂSPUNDERII PENALE ÎN CAZUL FAPTEI OMISIVE 522
1. Concepte şi delimitări 522
2. Cauze speciale de nepedepsire (impunitate) şi atenuare a răspunderii penale în cazul infracţiunilor omisive proprii 523
2 bis. Cauzele speciale de nepedepsire în reglementarea Codului penal în vigoare 533
3. Cauze speciale de nepedepsire (impunitate) şi atenuare a răspunderii penale în cazul infracţiunilor omisive improprii 535
4. Cauze speciale de agravare a răspunderii penale în cazul infracţiunilor omisive proprii 537

CAPITOLUL XI. INCIDENŢA CAUZELOR CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ SAU EXECUTAREA PEDEPSEI ÎN CAZUL FAPTEI OMISIVE 543
1. Efectele amnistiei asupra faptei omisive 543
2. Efectele prescripţiei răspunderii penale asupra faptei omisive 548
3. Efectele graţierii asupra faptei omisive 553

BIBLIOGRAFIE 557

ANEXA I
REPERTORIU AL JURISPRUDENŢEI OBLIGATORII INTEGRATE ÎN PREZENTA EDIŢIE 574

ANEXA II
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ ULTERIOARĂ ANULUI 2013 577